

Vad betyder egentligen mitt modersmål för mig?

En lektionsserie utvecklad av Celal Sönmez, modersmålslärare i kurdiska

I denna planering har skapats ett exempel på en lektionsserie som är anpassad till elever som läser kurdiska som modersmål. Planeringen går att anpassa till andra språk och elevgrupper. Modersmålsläraren har utgått från frågor som har kommit upp i diskussion med eleverna och därför anses vara relevanta till både elevernas egna intressen och frågor samt identitetsutveckling i modersmålsämnet.

Syfte med lektionsserien

I denna lektionsserie får du möjlighet att fundera genom samtal och diskussioner över frågorna nedan:

- Vad betyder kurdiska för mig?
- Varför studerar jag kurdiska? Har jag någon nytta av det?
- Är ett språk bara ett språk, eller påverkar språket min identitet (vem jag är), min personlighet (hur jag är, vad jag är)?
- Är både svenska och kurdiska en del av min identitet?

Förmågor och kunskaper som vi ska utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften, och
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas i jämförelse med förhållanden i Sverige.

Centralt innehåll som vi ska studera

- **Läsa och skriva.** Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
- **Läsa och skriva.** Strategier för skrivande av olika texttyper med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar.

- **Tala, lyssna och samtala.** Muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- **Texter.** Skönlitteratur för ungdomar från olika tider och områden där modersmålet talas. Texter som belyser människors villkor, identitets- och livsfrågor. Beskrivande och argumenterande texter.
- **Språkbruk.** Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Översättning av och jämförelser mellan ord, begrepp, fraser och texter på modersmålet och på svenska. Språkets betydelse för att utöva inflytande.

Läsförståelse strategier: att ställa frågor till en text

Under det här arbetsområdet kommer vi att arbeta med läsförståelsestrategier. Den modell för läsförståelse som används kommer från en bok skriven av Barbro Westlund (2020). När man läser en text kan man få en djupare förståelse för texten genom att ställa frågor på olika nivåer. I läsförståelsemodellen kallas dessa för *frågor på raderna*, *frågor mellan raderna* och *frågor bortom raderna*.

Frågor på raderna

Exempel på *frågor på raderna* är:

- Vilken typ av text är det?

Möjliga svar är till exempel: "En faktatext i SO/NO", "ett matteproblem", "en tidningsartikel", "en insändare", "en instruktion", "en saga", "en novell", "en ungdomsroman" osv.

- Vilka ord är svåra i texten och behöver förklaras mer?

Om det finns ett svårt ord som du inte vet betydelsen av kan du läsa om meningen flera gånger och försöka att hitta eller gissa betydelsen utifrån sammanhanget i meningen. Du kan även testa att dela upp ordet i delar och se om du förstår någon del av ordet, eller ta hjälp av ordböcker (t.ex. Lexin <https://lexin.nada.kth.se/lexin/>), läraren, kompisar eller föräldrar.

- Vad handlar texten om?

Svaret på denna fråga behöver inte vara en sammanfattning av hela texten utan en eller ett par meningar som beskriver textens innehåll mer allmänt. Exempelvis "Texten handlar om hur fotosyntes fungerar." eller "Texten handlar om två barn som går vilse i skogen och blir räddade av en jägare.", osv.

- Beskriv de personer/karaktärer som finns med i texten?

När du svarar på den här frågan kan du skriva namn på personerna eller karaktärerna och även vad de har för roll i boken, samt hur de ser ut; vad de har för egenskaper och vilka relationer de har till varandra. Ett exempel på svar på den här frågan skulle kunna vara "Huvudpersonen heter Elin. Hon spelar gitarr i ett band med sin bror och hans kompisar. Hon har kort svart hår, är blyg, men modig och har en hemlighet som man inte får veta förrän i slutet av texten."

- I vilken miljö utspelar sig handlingen?

Som svar på den här frågan kan du beskriva den plats där texten utspelar sig (i en stad, i en by, i ett hus, på ett berg, i en bil, eller någon annanstans). Hur ser det ut där?

Svaren på *frågor på raderna* finns ofta öppet i texten. Svaren hjälper dig att förstå texten bättre, för att kunna återberätta vad texten handlar om, eller för att kunna beskriva delar av texten samt hitta fakta och information i texten.

Frågor mellan raderna

Exempel på *frågor mellan raderna*:

- Vad menar Elin när hon beskriver ljudet på vattnet som "ett barns skratt"?
- Är man sjuk om man har fotbollsfeber? Förklara!

Svaren på *frågor mellan raderna* finns gömda i texten. Du får tänka, tolka, reflektera och analysera meningarna noga utifrån dina egna erfarenheter för att hitta svaren och förstå texten på djupet. Svaren på *frågor mellan raderna* hjälper dig att:

- förstå språkliga uttryck i texten, till exempel:
 - Idiomatiska uttryck och ordspråk: *arg som ett bi*
 - Symboler: *Den svarta korpen* (döden) flög in i rummet.
 - Liknelser: *Bäcken porlade som ett barns skratt* (beskriver hur vattnet låter i en bäck)
 - Metaforer: *stadens rygg, fotbollsfeber, börskrasch*
- analysera texten både till form och innehåll
- förstå texten bättre på djupet (under ytan) och förstå budskapet.

Frågor bortom raderna

Exempel på *frågor bortom raderna*:

- Hur hade du reagerat om du var Elin?

- Vad tror du att författaren vill säga till dem som läser texten?
- Finns det ett budskap som du tar med dig efter läsningen?

Svaren på *frågor bortom raderna* finns hos dig själv. Du ska jämföra, argumentera, värdera genom att prata eller skriva om vad du tycker och varför du tycker som du tycker när du svarar på *frågorna bortom raderna*.

Viktigt!

Du måste öva på att svara på dessa frågor, för att lära dig att använda lässtrategin. Kom ihåg att det inte alltid finns frågor på alla nivåer i alla läsförståelseövningar.

Aktiviteter

1. Du kommer att läsa sex korta kurdiska texter som handlar om kurdiska ungdomars tankar om vad kurdiska betyder för dem. Texterna kommer från boken *Dergûşa Nasnameyê* (svenska: "Identitetens vagga"; Diljen, 2002).
2. Du ska även läsa två korta texter på svenska. Den första är en intervju med Soran Ismail som är författare till boken *Absolut svensk* (Liljedahl, 2017), och den andra är en text skriven av en ung kurdisk tjej som heter *Är jag svensk eller kurd?* (Haglund, 2022). Därefter kommer vi att diskutera texterna samt även fokusera på några viktiga ord som till exempel: *språk, flerspråkig, kultur, identitet, kulturell identitet*. Du ska söka efter olika betydelser för de här orden och diskutera i stor grupp vad orden betyder.
3. Du ska söka jobbbannonser på internet där olika företag vill anställa flerspråkig personal.
4. Tillsammans med en kompis ska du göra en intervju med en lärare eller annan personal på din skola där ni ställer tre frågor:
 - a. Hur många språk kan du?
 - b. Vad betyder din svenska/ditt modersmål för dig?
 - c. Kan man känna sig som kurd/turk/arab/suryan/... och svensk samtidigt? Eller kan man känna sig som inget av dem?

Du ska skriva ner svaren eller spela in ljud i din mobiltelefon. Skapa därefter ett dokument på din dator där du skriver ned svaren. Glöm inte att spara.

5. De sista två lektionerna kommer du själv att skriva en kort text om vad kurdiska betyder för dig och vilken nytta du har, och kommer att ha av din kurdiska. Du ska även skriva om hur du själv känner dig, till exempel om du känner att du har båda delarna av den kurdiska och den svenska kulturen.

Fundera på svaren på de här frågorna när du skriver din text:

- När känner du dig som en kurd? När du lyssnar på kurdiska låtar och deltar på kurdiska högtider som Newroz? När du pratar kurdiska med dina föräldrar, syskon och släktingar? Eller när du äter kurdisk mat?
- När känner du dig som en svensk? När du är i skolan? Eller när du är ute med dina svensktalande kompisar? Firar du jul? Har du några svenska favoritlåtar?
- Känner du dig ibland som en blandning, eller till och med som någon helt annan?

Arbetsformer

Du ska arbeta enskilt, i par och i stor grupp.

Stödverktyg

- En lista på de ord och begrepp, på kurdiska och svenska, som jag har markerat i texterna. Även andra ord som *mångkulturell*, *mångfald*, *personlighet*.
- Ordböcker (t.ex. Lexin; svensk/kurdisk ordbok) och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Bedömning

(När och vad kommer att bedömas)

Nedan finns en punktlista där du kan läsa vad jag kommer att bedöma när vi är klara med det här arbetsområdet. Du får färglägga de delar du tycker att du kan eller du har klarat. Betygskriterier finns i kursplanen för modersmål på skolverket.se.

Elevens självreflektion, din reflektion av lärandet kommer att ske på följande vis:

- Du kommer i grupp och i ditt skrivhäfte att prata om vad som var intressant med det här ämnet, vilka nya ord du har lärt dig (svenska och kurdiska).
- Du ska också skriva i ditt skrivhäfte om vad du tror att du behöver, för att bli bättre på att tala, läsa och skriva på kurdiska.
- Du ska markera de steg du tycker att du har klarat av.

Min formativa bedömning kommer att ske på följande vis:

- Jag samtalat med dig om din läsning och ditt skrivande på kurdiska och vad nästa steg blir.
- Jag skriver i ditt skrivhäfte om hur du har utvecklat din kurdiska och vad nästa steg är.

Jag kommer att bedöma hur du läser och förstår det du läst när du återberättar eller sammanfattar:

- Hur du använder ord och begrepp när du pratar om dina åsikter och känslor om vad kurdiska betyder för dig (under lektioner och innan du börjar skriva din text).
- Hur du deltar i samtal och diskussioner under lektioner och om du använder några av begreppen vi har gått igenom.
- Jag kommer att bedöma din text utifrån betygskriterierna.

Material

- En begreppslista: språk, flerspråkig, kultur, identitet, kulturell identitet, åsikt, personlighet, mångkulturell, mångfald.
- Texter på kurdiska: Dergûşa Nasnameyê/Identitetens vagga (Diljen, 2002).
- Texter på svenska: Jag är inte halv – jag är dubbel! (Intervju med komikern Soran Ismail) (Liljedahl, 2017); Blogginlägg Är jag svensk eller kurd? (Haglund, 2022).
- Ordböcker, dator, internet, mobiltelefon.

Referenser

Diljen, H. (2002). *Dergûşa Nasnameyê*. Skolverket.

Haglund, N. (2022, november 9). Är jag svensk eller kurd? *Beyond Flow*.

<https://www.beyondflow.se/post/%C3%A4r-jag-svensk-eller-kurd>

Liljedahl, O. (2017, maj 15). Jag är inte halv. Jag är dubbel! *Fönstret*.

<https://www.fonstret.se/artikelarkivet/intervju/soran-ismail--jag-ar-inte-halv--jag-ar-dubbel/>

Skolverket. (2022). *Kursplan - Modersmål utom nationella minoritetsspråk*. Skolverket.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=-996270488%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRMO%3D01%26tos%3Dgr&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f>

Westlund, B. (2009). *Att undervisa i läsförståelse*. Natur & Kultur.